

begrijpen wanneer men bedenkt, dat het veen droop van het water. Elke turf moest de turfgraver naar boven op de klotwagen werpen. Tijd om te rusten werd hem niet gegund en schaduw om de turfsteker tegen de felle zonnestralen te beschermen trof men in de Peel niet aan. Wanneer er al een boompje stond werd het gekapt om het veen te kunnen afgraven. De peelwerker stond erom bekend, dat hij van zware kost hield. Als schooljongen moesten mijn jongste broer en ik des middags een heel pak pannenkoeken met spek naar de Peel brengen. Mijn broer stond al lang op de uitkijk tegen de tijd dat hij ons verwachtte.

Na ruim een maand was de turf zover gedroogd dat hij op kleine hopen „halve manen” genaamd gezet kon worden. Na enige tijd werden de turven op weer iets grotere hopen, stroeken genaamd, gezet. Tegen de zomer was de turf geheel droog en werd hij op de kar en in latere jaren op een platte wagen met luchtbanden naar huis vervoerd. Mijn jongste broer en ik moesten de turf thuis in de turfschop opstapelen. Bepaald prettig werk was dat niet voor schoolkinderen. Bij het opgooien stoffte de turf graag en regelmatig kregen we kleine stukjes turf in de ogen.

Na gedane arbeid was het toen ook al zoet rusten. Bovendien kregen we een kleine beloning van mijn moeder als we de zaak netjes opgeknapt hadden. Mijn ouders waren er na alles van verzekerd dat de winter met een rustig geweten afgewacht kon worden en dat we tot aan de volgende zomer warme maaltijden op tafel kregen.

Asten, mei 1969.

ZO WAS HET IN OSPEL

door reservaatbewaker M. H. van Deursen

Het steken of graven van turf gebeurde op het Limburgse deel gewoonlijk met twee mensen. Eén man stond in de kuil of veenput, de tweede moest de turf prikken en hem op de moestwagen leggen om hem dan op een van te voren gelijk gemaakt veldje neer te slaan (het kiepen in slag). Met een bonkschop werd de bolsterlaag afgestoken en aan de kant of in de oude kuil gegooid. Dan werd de turf met de grote spade aangesneden op een bepaalde

Een jong echtpaar aan het turfsteken.

Foto: J. van Schendel.

lengte, endan werd met de kleine spade de turf eruit gestoken, meestal met tweeën tegelijk.

De peel- of turfpercelen waren in twee soorten aanwezig: Velden, mooie percelen waar nog nooit eerder gestoken was, meestal in het bezit van rijke boeren, en Delen of Heuvelen, waar in vroegere natte perioden de bole- en soms ook de zwarte turf afgegraven was. De laatste soort was gemeentebezit, en werd voor 20 jaar verpacht. Meestal staken hier de minder bedeeden hun turf. Zelfs in de peel was het onderscheid tussen rijk en arm goed te zien!

Er waren drie soorten turf: de bovenste laag, bole turf, jong veenmosveen, gebruikt voor het aanmaken van fornuis of kachel; werd ook wel weggegraven om putten te krijgen met eigen drinkwater. De tweede laag, zwarte turf, oud veenmosveen, was de beste turf. Hij bevatte dezelfde plantenresten, veenmos en wollegras. De derde laag was voornamelijk opgebouwd uit resten van riet, lisdodde, mossen, berkehout. Deze riet turf heette ook vleseturf of pieperd; bleef mooi vierkant van vorm, en werd daarom veel voor de handel gebruikt.

Een goede turfsteker met helper kon wel drie tot vijf duizend turven los krijgen. Het drogen of verwerken geschiedde op verschillende manieren. Als alles goed ging kon men de turf in enkele weken droog hebben. De turven moesten drie of vier keer worden omgezet: vanuit slag werd de turf opgewerkt tot

stoeken of tielen, dan werden ringen of kleine schranken gemaakt, en de laatste keer werd de turf verwerkt tot schranken van soms wel 2 m hoogte. Ook werd de turf wel op mijten gezet, vooral in het Astense gedeelte.

Het naar huis halen van de droge turf vormde soms een groot probleem: het gebeurde meestal met kar en paard, maar armere boeren spanden de koe voor de kar. In lange regenperiodes werden de banen zo slecht, dat de karwielen sporen maakten van meer dan een halve meter diepte. De karresporen of vaarlijzen stonden in Limburg verder uit elkaar dan in Brabant.

Een van de grootste vijanden van de peelwerkers was brand, die vaak door onvoorzichtigheid van schepers ontstond. Deze hadden jonge heide nodig voor hun schapen, en voor deze verjonging was afbranden de beste methode. Liep zo'n aangestoken turf uit de hand dan ging veel turf verloren; soms smeulde de peel maanden lang, bijv. in de zomer van 1948. Het vuur diep onder de grond doofde pas wan-

neer in de herfst het grondwater steeg. De echte peelwerkers waren dan ook erg voorzichtig met roken en vuur: het laatste uur van de werkdag werd geen nieuwe pijp meer aangestoken.

Wollegras

Foto: P. J. van Nieuwenhoven.

NATUURBEHOUD EN RECREATIE IN „DE GROOTE PEEL”

met enige bijzonderheden over de
geschiedenis en verwerving

door

J. Th. ter HORST
(Staatsbosbeheer)

De boerderij in „De Groote Peel”, ingericht als bezoekerscentrum, gelegen aan de Moostdijk nr. 8 te Ospel. Het op de foto rechtergedeelte (stal) is het museum, geheel links op de foto de boerenkamer. Op de voorgrond de put, gebouwd van turven.

Foto: J. Th. ter Horst.

Het probleem om een synthese te vinden tussen het behoud van de natuur in een bepaald gebied en de recreatie is nog steeds bijzonder actueel. Dit geldt vooral voor terreinen die omwille van hun natuurwetenschappelijke waarden geen of weinig belangstelling kunnen verdienen omdat daardoor de botanische en/of faunistische betekenis van deze gebieden geheel of ten dele verloren zou gaan. De stelling die bij vele personen die de natuur willen beschermen nog altijd opgeld doet, dat een natuurgebied geheel vrij moet blijven van recreatie, lijkt ons niet geheel juist. In de praktijk is namelijk gebleken, dat door het toestaan van een *aangepaste „stille”* recreatie in het minst kwetsbare gedeelte van zo'n terrein de bescherming — en daarmee het behoud — van het gehele gebied bevorderd wordt.